וְעָשִׂיתִינְהוּ לְזָנֵיהּ – וכפיתי את בניו לזון אותו. מסיימת הגמרא את ההוכחה: אִי אָמְרַתְּ בְּשָׁלְמָא לַאו דִּינָא – מובן הדבר אם נאמר שמצד הדין אין הבנים חייבים לזונו, מִשּׁוּם הָכִי עֲשִׂיינְהוּ – מחמת כן הוצרך לכופם לזונו, ולכן החזיק לו הלה טובה, שסייע לו לפנים משורת הדין. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דִּינָא – אם תאמר שמצד הדין היו חייבים לזונו, עֲשִׂיינְהוּ בָּעֵי – הרי היה מוטל על רבי יונתן לכפותם, כמו שכופים את כל המסרב לדין, ומדוע החזיק לו אותו אדם טובה על כך, הרי חייב הוא לשפוט אמת. ומוכח שאין הלכה כרבי אילעא, אלא הכותב כל נכסיו לבניו אין האב ואשתו ניזונים מהם.

* * *

הגמרא מביאה בשם רבי אילעא תקנה נוספת שהתקינו באושא: אָמַר רַבִּי אֵילְעָא, בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ, הַמַּכְנִיס מעותיו לעניים, אַל יַכְנִיס מִנְכָסִיו יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ.

מסייעת הגמרא לדין זה מברייתא: תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, הַמַּכְנִיס, אַל יַכְנִיס יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ, שֶׁמָּא ירד מנכסיו וְיִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁשִּׁכֵּשׁ לִבּוֹ מִמְּעוֹתָיו לעניים [יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ], וְלֹא הִנִּיחַ לוֹ חֲבֵירוֹ. וּמַנִּי – ומי היה אותו חבר שעיכבו, רַבִּי יִשְׁבָּב. וְאָמְרִי לָהּ – ויש אומרים שמי שביקש לבזבז היה רַבִּי יִשְׁבָּב, וְלֹא הִנִּיחוֹ חֲבֵירוֹ, וּמַנִּי – ומי הוא חבירו, רַבִּי עֲקִיבָא.

אָמַר רַב נַחְמָן, וְאִיתֵימָא – ויש אומרים שאמר זאת רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, מַאי קְרָא – מהו הפסוק הרומז על נתינת חומש, שאמר יעקב אבינו (בראשית כח כב) 'וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ', וכפל הלשון של עישור בא ללמד שראוי להפריש מהנכסים שני עישורים, שיחדיו הם חומש.

שואלת הגמרא: משמעות לשון הפסוק היא שמפריש מעשר אחד, ואחר כך מפריש מעשר נוסף, וְאם כן קשה, הָא לֹא דָּמֵי עִישּׂוּרָא לְעִישּׂוּרָא קַמָּא – הרי אין המעשר השני שוה לסכום המעשר הראשון, שהרי בתחילה נותן עשרה ממאה, ואחרי שעישר ונותרו בידם תשעים, מפריש מהם מעשר שהוא תשעה חלקים, ואם כן נמצא שהפריש תשע עשרה ממאה, ואין זה חומש, אלא מעט פחות.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אַשִׁי, מכך שלא אמר יעקב 'עשר אעשר לך' אלא 'אֲעַשְּׂרֶנּוּ', יש לדרוש שיפריש שוב את אותו שיעור מעשר שכבר הפריש, והיינו שיתן לְבַתְרָא – למעשר האחרון כְּי קַמָּא – כשיעור המעשר הראשון, אף שזהו מעט יותר מעשירית ממה שנשאר לאחר הפרשת המעשר הראשון, ונמצא ששתי המעשרות יחד הם חומש.

הגמרא מביאה סימן לזכרון שלשת הדברים שאמר רבי אילעא שהתקינו באושא: אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי, וּשְׁמוּעָתוֹת הֲלָלוּ – של תקנות אושא שאמר רבי אילעא, מִתְמַעֲטוֹת וְהוֹלְכוֹת – בכל תקנה נוספת שאמר, מתמעטים שמות האמוראים שבשמם נאמרה התקנה, שאת התקנה הראשונה אמר בשם ריש לקיש, בשם רבי יוסי בר חנינא. את השניה אמר בשם ריש לקיש לבד. ואת השלישית אמר מעצמו ללא שם של אמורא נוסף. וְסִימָנָךְ – סימן יהא בידך על סדר ההלכות, לדעת באלו מהם נתמעטו שמות האמוראים לפי הסדר, 'קְטָנִים' – חייב אדם לזון את בניו כשהם קטנים. 'כָּתְבוּ' – הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונין מהם. 'וְבִזְבְּזוּ' – המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. וכיון שיש סימן לסדר ההלכות, וסימן ששמות האמוראים מתמעטים, ניתן לזכור בשם מי נאמרה כל תקנה.

* * *

הגמרא מביאה תקנה נוספת שתקנו באושא: אָמַר רַב יִצְחָק, בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם מִתְנַלְגֵּל – מתנהג בנחת ובדברים רכים עִם בָּנוֹ המסרב ללמוד תורה, עַד שיגיע הבן לגיל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ, אם עדיין מסרב ללמוד, יוֹרֵד עִמּוֹ האב לְחַיָּיו – מלקהו ברצועה ומונע ממנו מאכל, עד שילמד.

שואלת הגמרא: אֵינִי – וכי כך הוא הדין, וְהָא אָמַר לֵיהּ רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שֵׁילַת, שהיה מלמד תינוקות, בְּצִיר מַבַּר שִׁית – ילד פחות מגיל שש, לָא תְּקַבֵּיל אליך ללמדו תורה. בַּר שִׁית – ילד בן שש, קַבֵּיל אצלך ללמדו תורה, וּפְּצֵי לֵיהּ כָּתּוֹרָא – והעמיסו בתורה כשור שמלעיטים ואובסים אותו במאכל בעל כרחו. ומוכח שגם בפחות מגיל שתים עשרה, ראוי להעמיס בכח על הילד דברי תורה.

מתרצת הגמרא: אֵין – אכן, פְּצֵי לֵיהּ כְּתּוֹרָא – העמיסהו כשור בדברי תורה אפילו בגיל שש, אך זהו רק כשרצונו ללמוד, מִיהוּ – אולם אם מסרב ללמוד, אֵינוֹ יוֹרֵד עִמּוֹ לְחַיָּיו עַד לְאַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה. תירוץ נוסף: וְאִיבָּעֵית אֵימָא – אם תרצה אמור, שבאמת דברי רב לרב שמואל בר שילת שיש להעמיסו כשור היינו אף בעל כרחו, וְלֹא קַשְׁיָא, הָא לְמִקְרָא – מה שיש ללמדו בעל כרחו היינו תורה שבכתב, וְהָא – דברי רב יצחק שיש לגלגל עימו בנחת עד גיל שתים עשרה, נאמרו לְגַבֵּי לימוד המִּשְׁנָה.

מוביחה הגמרא חילוק זה: דְּאָמַר אַבַּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם – אומנתי, שגידלתני כאם, בַּר שִׁית – ילד בן שש שנים ראוי לְלִימוד מִקְרָא. בַּר עֶשֶׂר, לְמִשְׁנָה. בַּר תְּלִיסַר – בכניסתו לשנת השלש עשרה, כלומר כשנעשה בן שתים עשרה שנה ויום אחד, לְתַעֲנִיתָא מַעַת לְעֵת – חייב להתענות ביום הכפורים יום שלם, משום חינוך. וּכְתִינוֹקֶת – בבת, שיש לה כח לסבול יותר מפני שאינה לומדת תורה ואין גופה נחלש, בַּת תְּרֵיסַר – מכניסתה לשנת השתים עשרה, שנעשית בת אחת עשרה ויום אחד, עליה להתענות כל יום הכפורים.

* * *

הגמרא מביאה דברים נוספים שאמר אביי בשם אומנתו, בענין ילדים: אָמַר אַבַּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם, הַאי בַּר שִׁית – אותו ילד בן שש שנים, דְּטַרְקָא לֵיהּ עֲקָרַבָּא בְּיוֹמָא דְּמִישְׁלַם שִׁית – שנשך אותו עקרב ביום שנשלם לו שש שנים, לָא חֲיֵי – אינו יכול לחיות ללא שיעשו לו רפואה בדוקה, מַאי אָסוּתֵיהּ – ומהי רפואתו, מְרִירְתָּא דְּדַיְּיתָא חִיוְרְתָּא, בְּשִׁיכְרָא – אבר המָרָה של דַּיָּה לבנה [–מין עוף] מעורב בשיכר, נְשָׁפְיֵיהּ – יש למשוח זאת על גופו, וְנִשְׁקְיֵיהּ – ולהשקותו ממנה כשהיא מעורבת בשיכר.

מאמר נוסף בענין דומה: הַאי בַּר שַׁתָּא – ילד בן שנה, דְּטָרִיק לֵיהּ זִיבּוּרָא – שנשכתו צרעה בְּיוֹמָא דְּמִישְׁלַם שַׁתָּא – ביום שנשלם שנתו הראשונה, לָא חֲיֵי ללא שיעשו לו רפואה בדוקה, וַאי אָסוּתֵיהּ, אֲצָוָתָא דְּדִיקְלָא בְּמַיָּא – סיב הגדל סביב הדקל שרוי במים, נְשָׁפְיֵיהּ – יש למשוח זאת על גופו, וְנִשְׁקְיֵיהּ – ולהשקותו ממנה.

* * *

הגמרא מביאה מאמר בענין לימוד תורה לקטנים: אָמַר רַב קְטִינָא, כָּל הַמַּכְנִיס אֶת בָּנוֹ ללמוד תורה כשהוא פָּחוֹת מִבֶּן שֵׁשׁ, רֵין אַחֲרָיו – סופו שיצטרך לרוץ אחריו להבריאו ולחזקו כדי שיחיה, וְאֵינוֹ מַנִּיעוֹ – ולא יעלה בידו, שישאר חלש ומסוכן למות. אִיבָּא דְּאָמְרֵי – ויש אומרים, שַׁחֲבֵירָיו רָצִין אַחֲרָיו להחכים בתורה כמותו, וְאֵין מַנִּיעִין אוֹתוֹ – להשיג בתורה כמוהו, מפני שהתחיל ללמוד בגיל מוקדם.

אומרת הגמרא: ואין הלשונות חולקים, אלא תַּרְוַיְיהוּ אִיתְּנְהוּ – שני הדברים נכונים, שאותו ילד יהיה חָלָשׁ – חלוש בגופו, וְגָמִיר – פקח בלימוד התורה. ביאור נוסף לכך שאין שתי הלשונות חולקים: אִיבָּעֵית אֵימָא, כל לשון עוסקת בילד אחר, הָא דְּבָחִישׁ – הלשון הראשונה דיברה על ילד חלש, שמחמת כן אם יכניסנו ללמוד קודם גיל שש יצטרך לרוץ אחריו להבריאו. וְהָא – מה שאמרו שהילד יחכם בתורה, דְּבָרְיָא – בילד שגופו בריא וחזק.

* * *

המשך בעמוד רו

הגמרא חוזרת להביא מהתקנות שנתקנו באושא: 'נכסי מלוג' הם נכסים שקיבלה האשה לאחר נישואיה, במתנה או בירושה ובדומה, שהגוף שייך לה והבעל אוכל פירות, ואם מת הבעל נשארים הנכסים בחזקתה, ואם מתה האשה בעלה יורשה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ, הָאִשָּׁה שֶׁמַּכְרָה בְּנִכְסֵי מְלוֹג בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, וּמֵתָה, הַבַּעַל מוֹצִיא את הנכסים מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, כיון שתקנו חכמים שיהא כ'לוקח' בנכסי אשתו, וכאילו קנה את הנכסים בשעה שנשאה, ולאחר מיתתה הוא קודם ללקוחות שקנו אותם בחייה.

מביאה הגמרא מעשה בענין תקנות אושא: אֲשְׁכְּחֵיהּ – מצאו רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף לְרַבִּי אַבָּהוּ, דַּהֲוָה קָאֵי בְּאוּכְלוּסָא דְּאוּשָׁא – שהיה עומד במקום אסיפת בני אדם בעיר אושא. אָמַר לֵיהּ – שאלו רב יצחק בר יוסף, מַאן מָרֵיהּ דִּשְׁמַעְתָּא דְּאוּשָׁא – מיהו בעל השמועה של תקנת אושא זו. אָמַר לֵיהּ רבי אבהו, רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא הוא. תָּנָא מֵינֵיהּ אַרְבְּעִין זִימְנִין – שנה זאת רב יצחק בר יוסף ארבעים פעמים, שרבי יוסי בר חנינא הוא בעל השמועה הזאת, וְדָמֵי לֵיהּ – ודמתה בעיניו ידיעה זו, מחמת רוב השינון, כְּמַאן דְּמִנָּחָא לֵיהּ בְּבִיסְתֵּיהּ – כאילו היא מונחת ושמורה בכיסו.

* * *

הגמרא מביאה דרשה בענין אדם הזן את בניו הקטנים. נאמר בפסוק: 'אַשְׁרֵי שֹׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֹשֵׂה צְדָקָה בְכָל עֵת' (תהלים קו ג), ויש להקשות, וְכִי אֶפְשָׁר לאדם לַעֲשׂוֹת צְדָקָה בְּכָל עֵת, אלא דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבַּיְבָנֶה, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שדרש ואת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִי הוּא הָעוֹשֶׂה צדקה בכל עת, זֶה הַנּוֹתֵן את בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים, שבכל שעות היום והלילה צרכי מזונותיהם עליו, ודבר זה צדקה הוא, שכן מסקנת הגמרא לעיל שאין אדם חייב לזונם. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, זֶה הַמְגַדֵּל יָתוֹם וְיִתְמָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שתמיד צרכיהם עליו, וּמַשְׁאִילָן.

מביאה הגמרא דרשה נוספת בענין צדקה. נאמר בפסוק: 'הוֹן וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ, וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד' (שם קיב ג), כלומר, יש צדקה שעומדת לו לאדם לעד, ואינו מתחסר מחמתה ממון, אלא ההון והעושר נשארים בביתו, ונחלקו רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא מה היא צדקה זו, חַד אָמַר, זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְלַמְּדָהּ לאחרים, שאף שצדקתו עומדת לעד במה שלימד לאחרים, לא נחסר ממנו כלום. וְחַד אָמַר, זֶה הַכּוֹתֵב ספרי תּוֹרָה, נְבִיאִים וּכְתוּבִים, וּמַשְׁאִילָן לַאֲחֵרִים, שהספרים נותרים בבעלותו ואינם כלים, והצדקה שעושה עמם שמשאילם, עומדת לו לעד.

מביאה הגמרא דרשה נוספת. נאמר בפסוק: 'וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל' (שם קכח ו), אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כך נדרש הפסוק, בֵּיוָן שזוכית שֶׁנּוֹלְדוּ בָנִים לְבָנֶיךָ, ממילא יהיה שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, משום דִּלְא אֲתֵי לִידֵי חֲלִיצָה וְיִבּוּם, שכל זמן שאין בנים לבניך, אם ימות אחד מהם ללא בנים תצטרך אשתו להתייבם לאחיו, או לחלוץ לו, אך אחר שנולדו להם בנים לא יבואו לידי כך.

דרשה אחרת על פסוק זה: רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, בֵּיוָן שתזכה שֶׁיִּהְיוּ בָנִים לְבָנֶיךָ, ממילא יהיה שָׁלוֹם עַל דַּיָּנֵי יִשְׂרָאֵל, דִּלְא אֲתֵי לְאִנְּצוּיֵי – שלא יבואו שאר הקרובים לריב בפניהם מי קודם בירושה.

* * *

שנינו במשנה: 'זֶה מִדְרָשׁ דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר לִפְנֵי חֲכָמִים כו' הבנים יירשו והבנות יזונו, מה הבנים אינם יורשים אלא לאחר מיתת האב אף הבנות אינם ניזונות אלא לאחר מיתת האב'. ומבואר שדרש כן רבי אליעזר על ידי שהקיש ודימה את התקנות זו לזו.

הגמרא מביאה עוד דין שנלמד מההיקש של תקנת הבנות לתקנת הבנים: יָתִיב רַב יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַב חֲמְנוּנָא – ישב רב יוסף לפני רב המנונא, וְיָתִיב רַב חֲמְנוּנָא וְקָאָמַר, כְּשֵׁם שֶׁאֵין הַבָּנִים יוֹרְשִׁין אֶלָּא מִן הַמֻּקְרָקַע, כָּךְ אֵין הַבָּנוֹת נִיזּוֹנוֹת לְאַחַר מוֹתוֹ אֶלָּא מִן הַמֻּקְרָקַע שהורישׁ, ולא ממטלטלין.

אָוּשׁ עֲלֵיהּ כּוּלֵּי עָלְמָא – נרעשו עליו כולם, על מה שאמר ׳שאין הבנים יורשים אלא מן הקרקע׳, משום שהבינו שכוונתו לירושה רגילה, ותמהו, וכי מי דְּשָׁבִיק אַרְעָא – שהניח קרקע, הוּא דְּיָרְתֵי לֵיהּ בְּנֵיהּ – רק אותו יורשים בניו, וְדִלְמָא שָׁבִיק אַרְעָא לֹא יָרְתֵי לֵיהּ בְּנֵיהּ – ומי שלא הניח קרקע אין בניו יורשים אותו, והרי אין הדבר כן, אלא בנים יורשים את כל נכסי אביהם, בין קרקעות ובין מטלטלין.

אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לרב המנונא, וְדִלְמָא ׳בְּתוּבַּת בְּנִין דְּכָרִין׳ קָאָמַר מַר – שמא לא היתה כוונתך לירושה רגילה, אלא לגבי מה שיורשים הבנים הזכרים את כתובת אמם, שמתנאי הכתובה הוא שכותב הבעל לאשתו שאם תמות היא לפניו ולא תגבה את כתובתה, אזי לאחר מיתתו הבנים הזכרים שילדה לו יירשו את נכסי הנדוניה שהיא מכניסה לו [מלבד חלקם בירושה עם בניו מנשים אחרות], ועל זה אמר רב המנונא שכשם שירושה זו שמתקנת חכמים היא אינה נגבית אלא מן הקרקע, כמבואר להלן (צא.), כך הבנות שניזונות מנכסי האב מתנאי כתובה, אינן ניזונות אלא מן הקרקע.

אָמַר לֵיהּ רב המנונא, מַר, דִּנְבָרָא רַבָּא הוּא – שאדם גדול הוא, יָדַע מַאי קָאָמִינָא – הבין את כוונתי, שהרי ודאי אין ללמוד מירושה שהיא דין דאורייתא, את דין מזון הבנות שהוא תקנת חכמים מתנאי כתובה, אלא יש ללומדה מ׳כתובת בנין דכרין׳ שאף זו תקנת חכמים מתנאי כתובה, ויש לדמות תקנה אחת לחברתה.

מביאה הגמרא מעשה מרב, שגבה ליתומות מן המטלטלין: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף, יתומות שתבעו מזונות ולא הניח להן אביהן קרקע, רַב היה זָן אותן מֵחֵיטֵי דַּעֲלְיָיה – מהחיטים של העלייה.

מבררת הגמרא את כוונת רבי חייא בר יוסף במעשה זה: אִיבַּעְיָא לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, האם מה שתבעו הבנות, פָּרַנְסָה הַוְיָא – היו אלו מעות לצורך פרנסת הנדוניה שלהן, שתקנת חכמים היא שאם מת האב והניח בנות שאינן נשואות, בשעת נישואיהן נוטלות עשירית מנכסי הירושה לצורך נדוניתן, ואת זה הגבה להם רב ממטלטלין, וּמַאי – ומה הכוונה בלשון ׳חיטי דַּעֲלְיָיה׳, היינו שיתנו להן מַעֲלִיּוֹיֵי דְּאָב – כפי שיש לשער עילוי דעתו של האב אילו היה חי, האם היה נוהג ברוחב לב בנתינתו או שהיה מקמץ, וּכְדִשְׁמוּאֵל – וכפי שהורה שמואל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, לְפַרְנָסָה – לפרנסת הבנות לצרכי נישואיהן, שָׁמִין בְּאָב – אומדים כמה היה האב נותן לבתו אילו היה חי, וכך נותנים להן כעת מהירושה. וכיון שהנתינה היא לפי אומד דעת האב, ולא מדין שעבוד נכסי הכתובה, ניתן לגבות אף ממטלטלין.

אוֹ דִלְמָא, מה שתבעו הבנות מְזוֹנֵי מָמָּשׁ הָוְיָה, מכח התנאי שבכתובת אמן שיהיו נזונות מנכסי הירושה, ואף שתנאי כתובה הרי הוא ככתובה עצמה שאינה נגבית אלא מן הקרקע, מכל מקום הורה רב שיטלו מהמטלטלין, מפני שסובר כתקנה המובאת להלן, וּמַאי עֲלָיֵיהּ – לפי פירוש זה מהי ׳עלייה׳ שאמר רב, לומר שהוראתו היא מַכח אותם דְּבָרִים הַטּוֹבִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ בַּעֲלָיֵיהּ – בקבוץ חכמים שהיה בעליית הגג, דְּאָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, בַּעֲלִיָּיה הִתְקִינוּ, שֶׁיְּהוּ בָּנוֹת הבאות ליטול מזונותיהן נִיזּוֹנוֹת אף מִן הַמַּטַּלְטְלִין.

הגמרא מנסה לפשוט שהיו אלו מזונות ממש, ולא פרנסה: תָּא שְׁמַע ממעשה שהיה, בֵּידֵיהּ דְּרַבִּי בַּנַּאי אֲחוּהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא הֲווּ מַטַּלְטָלִין דְּיָתְמֵי – בידי רבי בנאי אחיו של רבי חייא בר אבא היו מופקדים מטלטלין של יתומים שהורישׁ להם אביהם, אָתוּ לְקַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל – באו היתומות לפני שמואל על דבר המטלטלין שהניח אביהם, אָמַר לֵיהּ שמואל לרבי בנאי, זִיל זוֹן – לך ותזון את הבנות מהמטלטלין שביד. מַאי לָאו לְמָזוֹנֵי – האם לא התכוון שמואל שיתן עבור המזונות, וְכִדְרַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף בְּכִירָא לֵיהּ, שאמר שבעלייה התקינו שיזונו הבנות אף ממטלטלין.

דוחה הגמרא הוכחה זו: לֹא כדבריך, אלא הָתָם – כשהורה שמואל לתת מן המטלטלין, לְפַרְנָסָה הֲוָאי – היה זה לצורך פרנסה, וּשְׁמוּאֵל לְמַעֲמֵיהּ – לשיטתו הורה, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, לְפַרְנָסָה שָׁמִין בְּאָב – אומדים את דעת האב, וכיון שדין פרנסה תלוי באומדן הדעת ואינו מדין שיעבוד הנכסים לכתובה, גובים אף ממטלטלין.

הגמרא מביאה עתה מעשים מכמה אמוראים בענין גביית מזונות ממטלטלין: חֲנָה עוּבְדָא – היה מעשה בְּנַהֲרְדָּעָא, שמת אדם ולא הורישׁ קרקע, ותבעו הבנות מזונותיהן, וְזִוּון [–ודנו] דַּיְינֵי דִּנְהַרְדְּעָא לתת להן מהמטלטלין. וכן היה מעשה בְּפוּמְבְּדִיתָא, וְאַגְבֵי – וגבה רַב חָנָא בַּר בִּיזְנָא את מזונות הבנות מהמטלטלין של היתומים.

אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן לאותם הדיינים, זִילוּ אַהֲדְרוּ – לכו והחזירו את הדין, והחזירו ליתומים את המטלטלין, וְאִי לָא תחזירו להם, מַגְבִינָא לְכוּ לְאַפֵּדְרֵיכוּ מִינַּיְיכוּ – אגבה מכם את בתיכם היפים כדי להשיב מהם את המטלטלין ליורשים, והיינו כיון שרב נחמן סובר כרב המנונא שאין גובים למזון הבנות אלא מהקרקע.

רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי סָבוּר [–חשבו] לְמֵיזַן לבנות מִמַּטַּלְטְלֵי, כדברי רב יצחק בר יוסף שתיקנו בעלייה, אָמַר לְהוּ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, מִילְּתָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ לָא עָבְדוּ בָּהּ עוּבְדָא – דבר זה, שרבי יוחנן וריש לקיש [שהיו מהאמוראים החשובים של ארץ ישראל] נמנעו מלעשות בו מעשה, ולא הגבו לבנות ממטלטלין, אַתּוּן עָבְדִין בָּהּ עוּבְדָא – וכי אתם תעשו בו מעשה.

מעשה נוסף: רַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר [–חשב] לְמֵיזַן – לזון יתומות מִמַּטַּלְטְלִין, אָמַר לְפָנָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְיָקִים, רַבִּי, יוֹדֵעַ אֲנִי בְּךָ שֶׁאֵין מִדַּת הַדִּין אַתָּה עוֹשֶׂה – ואין אתה סובר שכך הוא ההלכה, אֶלָּא מִדַּת רַחֲמָנוּת אתה נוהג בבנות, שלא ימותו ברעב, אֶלָּא, מכל מקום אין להורות כן, משום שיש לחשוש שֶׁמָּא יִרְאוּ הַתַּלְמִידִים, וְיִקְבְּעוּ כך את הַהֲלָכָה לְדוֹרוֹת, שיטעו לומר שאתה סובר שיש לתת למזון הבנות אף מן המטלטלין.

מעשה נוסף: הַהוּא דְּאָתָא לדין לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, על דבר יתומה שתבעה מזונותיה מהאחים, ולא הניח אביהם קרקע, אָמַר לְהוּ רב יוסף ליתומים, הָבוּ לָהּ מִמַּעֲרֵי דְּעַל בּוּדְיָא – הביאו לה למזונות מהתמרים שנלקטו מהעצים, ומונחים על המחצלת המונחת לאיסוף התמרים. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, אִילּוּ בְּעַל חוֹב הָוָה – הרי אפילו אם היה התובע בעל חוב, שיפה כוחו להוציא נכסים לפריעת חובו אף מיד הלקוחות שקנו נכסים מהאב, מכל מקום כִּי הַאי גַּוְונָא – בכגון זה, היינו במטלטלין, מִי הָוָה יָהֵיב לֵיהּ מַר – האם היית נותן לו, והרי ההלכה היא שאין בעל חוב גובה אלא מן הקרקעות שהיו ללוה, ולא ממטלטלין. וכל שכן שהבת שהורע כוחה, שאינה גובה מהנכסים שביד הלקוחות, שלא תגבה אלא מן הקרקע ולא ממטלטלין של היורשים.

אָמַר לֵיהּ רב יוסף, לא היתה כוונתי שיתנו לה מזונות מתמרים תלושים ממש, הנמצאים על המחצלת, אלא דְּחַוְיֵיא לְבוּדְיָא קָאָמִינָא – הוריתי שיתנו לה מן התמרים שנגמר בישולם, וראויים להגיע למחצלת, אך הם עדיין מחוברים לעץ, ודינם כקרקע.